

José Granados

D. C. Schindler

LBRIS

Allan C. Carlson
how
books

SĂNĂTATEA ÎN ADEVĂR

Reflecții creștine

Traducerea din limba engleză de
Ana-Maria Clep

Galaxia Gutenberg
2022

DESPRE NATURA SACRAMENTALĂ A

SĂNĂTĂȚII (José Granados).....	5
1. DE LA SACRAMENTE LA SĂNĂTATE	9
2. DE LA SĂNĂTATE LA SACRAMENTE	14
3. BOALA: ANTI-SACRAMENTUL?	20
4. LEAC ȘI ANTIDOT SPRE IMORTALITATE.....	25

CEL SĂNĂTOS ȘI CEL SFÂNT (D. C. Schindler).....

I. SPRE UN SENS SĂNĂTOS AL SĂNĂTĂȚII.....	46
A. Sănătatea și ordinea socială.....	46
B. Rădăcinile sănătății.....	54
II. CATOLICITATEA SĂNĂTĂȚII.....	66

BUNĂSTAREA UMANĂ, FAMILIA NATURALĂ ȘI LEGEA NATURALĂ (Allan C. Carlson)

EPIDEMIA OBEZITĂȚII: UN STUDIU DE CAZ ..	78
AFECTIUNI CAUZATE DE DIVORȚ	84
LOCUIND SINGURI, NEAVÂND COPII, ȘI ALTE PERICOLE.....	88
TUTUN, ALCOOL ȘI BOLI	92
ÎNVĂȚĂMINTE POZITIVE BENEFICE.....	95
ÎNVIŢĂND „MARELE C”	98
CREDINȚĂ, FAMILIE ȘI PROSPERITATE UMANĂ	101
VIEȚI LUNGI ȘI FERICITE.....	103
DOVADA?	106
O ALTERNATIVĂ.....	109

Unul dintre conceptele timpurii ale teologiei pentru organizarea sacramentelor era să fie considerate leacuri pentru diferite răni ale omului căzut. Imediat ce apăru rănirea, Dumnezeu inventă și remediul, astfel ca bolnavul să nu rămână niciodată fără mijlocul de îngrijire. Chiar în timp ce Adam era izgonit din Paradis, Domnul avea deja pregătit pansamentul care să îi aline durerile. După cum spune Sfântul Bonaventura: „[sacramentele] sunt șapte, și nu mai multe, deoarece sunt leacuri, și leacurile corespund rănilor pe care le vindecă; vindecarea rănilor încurajează virtuțile; și încurajarea virtuților întărește și înarmează împotriva infirmităților.”¹

În schimb, aceste infirmități (din nou conform Doctorului serafic) sunt împărțite în culpe și pedepse, și afectează trupul la fel de mult ca sufletul. Cu privire la culpe, există păcatul originar, pentru care antidot este Botezul; Pocăința elimină păcatul de moarte; iar Ungerea bolnavilor remediază păcatul venial, când

¹ Sf. Bonaventura, *In Sent.* IV, d. 2, a. 1, q. 3, resp. 1 (ed. Quaracchi, p. 53).

trecerea într-o viață nouă este aproape. Cât despre pedepse, Confirmarea țintește slăbiciunea, Euharistia răutatea, și Căsătoria pofta. Mai rămâne sacramentul Preoției, care este un remediu pentru ignoranță – nu ignoranța celui ordonat, cel puțin nu direct, ci a celor care vor primi învățături deslușite prin predicile acestuia.

Acest mod de a organiza sacramentele, luate ca leacuri pentru trup și suflet, ne oferă o soluție teologică de a înțelege ce este sănătatea: *punctul de vedere sacramental*. Dacă un sacrament poate fi leac, nu doar pentru suflet, ci pentru persoana ca întreg, inclusiv trupul, timpul și relațiile sale, este deoarece forma sănătății este înscrisă în sacrament. Doar cineva care știe ce e un sacrament poate înțelege ce este sănătatea, în timp ce esența unui sacrament va fi accesibilă doar unei persoane care înțelege sănătatea. Punctul de întâlnire va fi modul precis în care atât sănătatea, cât și sacramentul sunt înrădăcinate în existența întrupată a omului. Pe măsură ce găsim calea de la sacramente la ideea de sănătate (1), o altă cale ni se va deschide, o cale de întoarcere care abordează sacramentele din punct de vedere al sănătății (2). Apoi va trebui să luăm în considerare cea mai profundă infirmitate a omului (3) pentru a descoperi dacă există o formă completă de vindecare (4).

IBDIS | We know

1. DE LA SACRAMENTE LA SĂNĂTATE

Pentru a vedea cum acest leac al sacramentelor funcționează, ne este de folos să înțelegem motivele pentru care Dumnezeu le-a dat oamenilor. Conform lui Hugh de Sf. Victor, pe care marii medici din secolul al treisprezecelea îl urmau cu minore variații, sacramentele au fost instituite din trei motive: a) pentru a educa omul (*ad eruditionem*); b) pentru a-l ajuta să lucreze spre scopul său final (*ad exercitationem*); și c) pentru a-l smeri (*ad humiliationem*).²

Să luăm în considerare aceste trei moduri în care sacramentele vindecă, astfel revelând câteva trăsături esențiale ale sănătății.

a) În primul rând, sacramentele au o valoare edificatoare. Ca *simboluri* ale salvării, ele dau lumină ochilor omului, întunecați de păcat. Vina afectează nu doar dragostea, ci și cunoștința. Nu doar ne debilitază, ci ne și plasează în întuneric.

Astfel înțelegem că toate bolile înseamnă întuneric și că fiecare medic este, într-un anume sens, un oftalmolog care redă adevărata vedere asupra

² Hugo de Saint-Victor, *De sacramentis christianae fidei* II [n. t. – *Despre sacramentele credinței creștine* II], IX, 3 (PL 176, pp. 319–320): „Triplici ex causa sacramenta instituta esse noscuntur. Propter humiliationem, propter eruditionem, propter exercitationem.”

lucrurilor. Prosternarea trupului, răzvrătirea sa, ne afectează modul de cunoaștere a lumii. Barierele se îngustează pentru omul care este ținut într-un pat de spital, în timp ce domeniul pe care la un moment dat le putea ușor controla se îndepărtează. Strada nu mai este un loc de plimbare și întâlniri, ci s-a transformat într-un spațiu cosmic, necunoscut deoarece este nenavigabil. Când trupul se răzvrățește, pare că totul se răzvrățește. Devine greu de cunoscut ceva din interior, prin inerență cu acesta. Lumea își ascunde simbolismul față de persoana bolnavă, puterea sa de a țese o pânză de înțelesuri care permit descoperirea orizontului suprem al pașilor omului. Vindecarea înseamnă recuperarea cunoștinței concrete a lucrurilor care ne înconjoară, a armoniei lor cu propria noastră ființă, capacitatea lor de a simboliza unitatea armonioasă a vieții omului în cosmos.

b) Sacramentele au de asemenea valoarea exercițiului. Rănit de păcat, explică Hugh, omul tinde să se disipeze. Nu știe cum să-și ordoneze pașii. Este pierdut între momente neconectate, afecțiuni dezordonate și plăceri fără stea călăuzitoare. Sacramentele restabilesc sănătatea deoarece concentrează toate puterile unei persoane într-un singur fascicul de lumină, dându-i energie să parcurgă drumul până la sfârșit. Sacramentele revelează armonia dintre trup și

IBDIS

We know

cuvânt (o unitate a materiei și formei), precum și între cuvânt și relațiile pline de dragoste care ne protejează (o unitate între simbol și har: *sacramentum et res*). În felul acesta ele asigură coerența vieții omului în timp și spațiu.

Revenim la un aspect important al sănătății, reflectat în etimologia cuvântului și în legătura sa cu „întregul”. O persoană sănătoasă este o persoană care păstrează integritatea și coeziunea în toate aspectele ființei sale. Sănătatea constă într-o misterioasă armonie a trupului cu persoana și mediul său înconjurător, astfel că trupul este înzestrat cu un limbaj care are înțeles (*logos*). Este deschis spre relații cu lumea și cu alții.

c) Rămâne o a treia cale prin care sacramentele vindecă: smerindu-l pe cel mândru. Deoarece omul tot încearcă să-și depășească poziția, Dumnezeu îi cere acestuia să se aplece înapoi spre pământ pentru a primi salvarea prin cele mai elementare aspecte fizice. Aceasta nu este doar o smerire morală, ci una antropologică. Deoarece este exact o chestiune de a fi în stare să te întorci la *humus*, la pământ, acceptând din nou condiția întipărită în carne, fiind împăcat cu propriul trup. Păcatul la originea bolii omului implică, în realitate, un abandon al trupului, cu dorința de a construi pentru sine o libertate fără limite, departe de

dependența primordială căreia trupul îi este martor. Mulțumită trupului, ne amintim că cineva ne-a dat viață și că această viață este menținută doar în relație cu alții. Leacul sacramentelor aduce astfel împreună cu el smerirea unei întoarceri la trupesc.

Aici legătura cu conceptul de sănătate este aceasta: toate bolile sunt o înstrăinare față de propriile noastre trupuri și așadar însoțite de o respingere a cărnii care a devenit dușmanul nostru. Boala ne face să ne gândim la carne în modul orfic ca la o închisoare sau un mormânt, cu o mare dorință de a ne elibera de ea.

Această referire la trup ne invită să soluționăm o anumită îndoială. Citind scriitori medievali, cineva ar avea cu ușurință ideea că leacul sacramentelor este trupesc doar pentru ca omul, fiind astfel smerit, să poată învăța să ajungă dincolo de trup și să îl subjuge. Interpretate astfel, sacramentele ar urmări ideea cărnii, da, de vreme ce acestea sunt toate simboluri practice (Botez – apă, Euharistie – pâine și vin, Confirmare – untdelemn). Însă această tendință nu ar fi autentică de vreme ce sacramentele au fost instituite numai după apariția păcatului, și nici nu ar aparține stării în care omul a apărut pentru prima dată din Măinile lui Dumnezeu. Corporalul-sacramental ar servi să *restabilească* sănătatea, dar nu ar juca un rol important în *trăirea* sănătății, dat fiind faptul că nu existau

LIBRIS | We know books
sacramente în Eden. Misterul unui trup sacramental ar aparține definiției de leac, dar nu definiției de persoană sănătoasă.

Însă există un sacrament care lovește la rădăcina acestei interpretări. Este singurul care, în înțelegerea teologică medievală, a fost dat înainte de păcat.³ Acest sacrament este nu doar un remediu pentru alinarea dezastrului Căderii, ci a existat de când omul a fost om, așadar este necesar nu doar pentru a înțelege bolnavul, ci de asemenea pentru a-l înțelege pe cel sănătos. Acesta este sacramentul căsătoriei, instituit prin cuvintele Creatorului: „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de nevasta sa, și se vor face un singur trup” (Geneza 2:24).

Astfel putem vedea rolul strategic al căsătoriei în întreg sistemul sacramental. Se datorează căsătoriei faptul că recunoaștem corespondența sacramentelor cu tocmai definiția de om, de la originile sale. Dumnezeu ne-a dat sacramentele nu doar să remedieze Căderea, ci și deoarece conțin tocmai secretul a cine suntem și cine suntem chemați să fim. Și cum corporalul este esențial pentru sacramental – dat fiind faptul că harul sacramentului este transmis numai prin elementele fizice (apă, pâine, vin,

³ Petrus Lombardus, *Sent.* IV, d. 26, cap. I, 1 (ed. Quaracchi, p. 416).

untdelemn...) – trupul, încă de la originile sale, a fost locul în care viața omului se deschide relației cu Dumnezeu. De aici descoperim un drum care duce, prin trupul teafăr în starea sa de sănătate primordială, la trupul sacramental.

2. DE LA SĂNĂTATE LA SACRAMENTE

Pentru a explora legătura dintre sacrament și sănătate, trebuie să ne uităm la armonia omului cu trupul său, a cărui secret se află întotdeauna dincolo de trup. În primul rând să observăm că sănătatea este greu de descris, că pare ascunsă, că nu poate fi identificată printr-o definiție. Cum spune Gadamer, ceea ce este misterios, ceea ce ar trebui să producă uimire și să trezească întrebări, ceea ce este neobișnuit și inexplicabil nu este trupul bolnav, ci trupul sănătos.⁴

Într-un anume sens, trupul bolnăvicios este cel care ar trebui să fie de așteptat și previzibil. Cum de

⁴ Hans-Georg Gadamer, „On the Enigmatic Character of Health”, in *The Enigma of Health: The Art of Healing in a Scientific Age* [n. t. – „Despre caracterul enigmatic al sănătății”, în *Enigma sănătății: Artă vindecării într-o epocă științifică*], Stanford University Press, Stanford, 1996, pp. 103–116.

LIBRIS

We know
books

organele, atât de diferite unele de altele, nu ajung să fie dislocate, nu intră în conflict, și nu se răzvrătesc unele împotriva celorlalte? Mai mult, când suntem bolnavi, ne simțim înstrăinați de trup și avem tendința să îl privim din exterior. Trupul ne este un dușman, se revoltă împotriva noastră, până când devine ușor de considerat ca o realitate separată de al nostru „eu”. Acum, tocmai ceea ce privim de la distanță este cel mai ușor de înțeles și de explicat coerent. Persoana care caută claritate în înțelegere va descoperi trupul bolnav ca fiind cel mai accesibil, deoarece poate fi concretizat. Este interesant de remarcat, cum o face Drew Leder, că Descartes aproape întotdeauna folosește exemple care implică trupuri cu patologii pentru a-și corobora dualismul.⁵ De parcă gândirea modernă și-ar lua ca model trupul lipsit de sănătate – ochiul prea întunecat să vadă, organul care se revoltă, abandonându-și liniștea și transparența – pentru a deduce din acesta un ineluctabil dualism.

Și sănătatea? Aici găsim adevăratul mister, fragila realitate, întotdeauna amenințată, greu de definit, a cărei esență ne eludează mereu. După cum observă Gadamer, nu putem defini sănătatea dintr-o

⁵ Drew Leder, *The Absent Body* [n. t. – *Trupul absent*], University of Chicago Press, Chicago, 1990, p. 132: „Acest principiu este întipărit în corpusul cartezian – peste tot sunt corpuri dezbinat.”

perspectivă externă. Este imposibil de spus ceva folositor despre ea folosind doar măsuri externe trupului.⁶ Tot ce putem face este să o aproximăm prin definiții negative: când organele stau în liniște, atunci trupul este sănătos. Sănătatea se ascunde deoarece, pentru persoana care se bucură de ea, trupul devine invizibil, transparent, îndeplinindu-și funcția ca mediator, situându-ne în lume. Ochiul nu se vede atunci când vede, nici mâna nu se atinge atunci când atinge. Numai când funcționează deficitar organele se fac vizibile; numai atunci se arată conștientului. Trupul sănătos este unul care trăiește într-un echilibru care nu poate fi explicat prin simpla analiză a părților sale, tocmai pentru că ne pune în armonie cu o lume distinctă de noi înșine.

Sănătatea are un caracter misterios, acela al unui nemeritat și primordial miracol care îngăduie trupului să funcționeze în armonie cu el însuși și cu întreg mediul său înconjurător. Din acest motiv, sănătatea nu poate fi definită doar cu trimitere la trupul izolat. Trebuie luată în considerare lumea înconjurătoare pentru a înțelege cu uimire că trupul sănătos și lumea se potrivesc, ca mâna și mănușa. Deci sănătatea trebuie să includă și lumea celorlalți: relații interpersonale,

⁶ Gadamer, „On the Enigmatic Character” [n. t. – „Despre caracterul enigmatic”].